

TARTU ÜLICOOL

Spordipedagoogika ja treeninguõpetuse instituut

Joonas Tomingas

Eesti jõumeeste kultuur kahe maailmasõja vahel

Aleksander Sanniku ja Jaan Jaago näitel

Bakalaureusetöö

Kehalise kasvatuse ja spordi õppekava

Juhendaja: Kaarel Antons

Tartu 2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. EESTI JÕUMEHED ÜHISKONNA MUUDATUSTE TAUSTAL.....	5
2. ALEKSANDER SANNIKU JA JAAN JAAGO KUJUNEMINE.....	8
2.1 JAAGO KUJUNEMINE.....	8
2.2 SANNIKU KUJUNEMINE.....	9
3. SANNIKU JA JAAGO TEGEVUS NING OLUKORD NENDE PARIMATEL AASTATEL.....	11
3.1 JAAGO VENEMAAL.....	11
3.2 SANNIK SAAREMAAL JA HIIUMAAL.....	12
3.3 JAAGO VÕIMALUSED EESTIS.....	15
3.4 SUUR TÕLL MANDRIL.....	17
3.5 JAAGO LÄÄNE-EUROOPAS.....	19
3.6 JAAGO REIS AMEERIKASSE.....	21
3.7 SANNIK JA JAAGO OMAVAHEL.....	22
4. JÕUMEESTE VIIMASED ELUPÄEVAD.....	24
4.1 JAAGO BERLIINIS VANGIS.....	24
4.2 SANNIKU VIIMASED AASTAD LÕUNA-EESTIS.....	25
KOKKUVÕTE.....	27
KASUTATUD KIRJANDUS.....	29
SUMMARY.....	32
LISAD.....	35

SISSEJUHATUS

1896. aastal toimusid I nüüdisaegsed olümpiamängud. I maailmasõja ajal ning kahe maailmasõja vahel oli sport valdavalt amatöörlik. Siiski oli oluline osa ka elukutselistel profisportlastel, kes aitasid tuua sporti lihtrahva sekka.

Töö eesmärk on tuua välja põhiline 20. sajandi esimese poole elukutseliste raskejõustikust ning olukorrast ja võimalustest. Ajalise perioodina on vaatluse all aeg I maailmasõjast kuni II maailmasõja alguseni. See oli aeg, kui Eesti jõumeeste kuldaeg oli möödas ja suuremad nimed eesotsas Georg Lurichi, Aleksander Abergiga jt olid sportlaskarjääri lõpetamas. Töös kasutan näiteid Aleksander Sanniku ja Jaan Jaago elust. Teema valisin kuna nendest sportlastest akadeemilised tööd puuduvad, kuid nad olid selle aja olulisimad elukutseliste seas.

Aleksander Sannik oli Saaremaalt pärit jõumees, kes pärast maailmarännakuid käis ringi mööda Eestit ning populariseeris tervislikke eluviise ja sporti läbi raskejõustiku. Ta tegeles ka maadlusega, kuid siiski oli tema põhialaks jõunumbrite tegemine. Sanniku eripäraks oli esinemine rahva keskel, suurtel pidudel ja laatadel selleks, et teda näeks kogu rahvas, mitte ainult spordist huvitatud inimesed. Sellega muutis ta suhtumist sporti ka tavainimeste seas.

Jaan Jaago erialaks oli maadlus. Ta reisis pidevalt mööda Euroopat ning ka mujal maailmas, et võtta osa suurematest ja tähtsamatest turniiridest. Jaani tulemusteks oli 7-kordne elukutseliste maailmameister ja 5-kordne elukutseliste Euroopa meister kreeka-rooma maadluses. Ta oli oma aja üks edukaimatest sportlastest nii Eestis kui ka maailmas. (Karindi, 2014: Pro Wrestling Title Histories, 2013)

Mõlemad sportlased said tunda raskeid aegu I maailmasõja ajal ning pärast seda nii maailmas kui ka noores Eesti Vabariigis, kus taheti ära keelata igasugune elukutseline sporditegevus. Töö eesmärk on tuua välja nende lahendused olukordadega toime tulla. Töös kasutan käsikirju,

raamatuid, ajalehtede väljavõtteid ja intervjuusid. kus on käsitletud neid sportlasi ning nendega seostuvat eluolu.

1. EESTI JÕUMEHED ÜHISKONNA MUUDATUSTE TAUSTAL

Sport on tänapäeval elukutseline tegevusvaldkond, mis on raske füüsiline töö, tervist kahjustav ja seal esineb palju vigastusi ning keemiliste ainete tarbimist. Sport on Eestis välja kasvanud raskejõustikust. See oli füüsiline meelelahutus, mida tehti tsirkuses. (Aasmäe, 2014)

Raskejõustikuseltsid tegutsesid tihti ka ilma tsaarivõimude ametliku loata, sellega võis kaasneda suuri probleeme. Üks tähtsamatest oligi Gustav Boesbergi, Eesti raskejõustiku isa. 1888 aastal asutatud Tallinna Vabatahtlike Atleetide Klubi, mis tegutses ametlikult aastast 1892 kuni aastani 1906 Linda aias. Esialgu harjutasid seal vaid Boesbergi sõbrad ja tuttavad. Hiljem tulid kohale ka talle tundmatud noormehed. Sealt said alguse näiteks Georg Lurich, Georg Hackensmith, Aleksander Aberg, Johannes Kalla, Karl Paabut, Gustav Vain ning paljud teised edukad rammumehed ja maadlejad. Tartu Spordiringist välja kasvanud selts „Aberg“ (Hiljem Tartu Kalev) oli alguseks Jaan Jaagole, Jaan Tigasele, Karl Hermannile, Karl Tombergile ja teistele edukatele maadlejatele. (Kristjanson, 1973; Sieger, 1996)

Lihtrahvas eriti amatöörspordiseltsidega ei liitunud, kuna töölistel olid pikad tööpäevad, töötasu oli väike ning olid sellest kurnatud. Sportimine aga eeldas kehalist ja vaimset tööpinget, mis lihttöölistel puudus. Sajandivahetusel võitsid amatöörspordiseltside võistlustel tihti krahvitiitliga jalgratturid ja parematel kohtadel töötavad tõstjad. (Kermik, 1990)

1897. aastal valmistati ette uut vabrikuseadust, kuna tööliste ettenähtud tööpäevade lühendamist kasutati tööhindade alandamiseks. See rahvale ei meeldinud ning aastail 1895-1904 registreeriti Eestimaal tööstusettevõtetes 17 streiki, kus osales üle 5000 inimese. 1905 aastal streigiti juba 137 korda koos 48600 töötajaga. (Vahtre, 2010)

Sajandivahetusel oli vabrikutöölise keskmiseks palgaks 266 rubla aastas, sellest jäi pere ülalpidamiseks väheks. Seetõttu töötasid ka pereema ja vanemad lapsed. 1905. aasta jaanuari

üldstreigil Tallinnas nõuti 8 tunnist tööpäeva, kus ületunnid on vabatahtlikud ja topelt palgaga ja päevapalga alampiiri tõstmist meestel 90 kopikani, naistel 75 kopikani ning oskustöölistel 1 rubla ja 50 kopikat. Tulemuseks jäi siiski 9-10,5 tunnised tööpäevad. (Vahtre, 2010)

20. sajandi alguses lühenesid tööpäevad, seega kasvas tööliste huvi spordi vastu, paljudel noortel sai sellest lemmiktegevus. Eesti maadluskuulsuste mõjul oli esialgu kõige populaarsem raskejõustik. Levisid ka võimlemine, rattasõit, ujumine, uisutamine ja kergejõustik. (Vahtre, 2010) Lisaks vaba aja tekkele nägi ühiskonna eliit tärkavat sporditegevust ka hea vahendina alkoholismi vastu võitlemiseks Eestis. Probleem ühiskonnas selles osas oli suur, kuna vaba aega kasutati liigselt alkoholi tarbimiseks. Suurte vabrikute lähedale olid tekkinud kõrtsid, õllepoed, trahterid. Seal käidi eriti palju palgapäevadel. Kõige rohkem tarbiti alkoholi Kundas ja Narvas. Ka Euroopa rekord alkoholi tarvitamises oli eestlaste käes. Eestimaal joodi aastas kolme miljoni rubla eest napsi ära – iga elaniku kohta kuus rubla, naised ja lapsed kaasaarvatud. (Vahtre, 2010; Päevaleht, 1913)

1913. aastast alates läksid eelkõige Tallinnas moodi kinod ning kinoskäimine. Tallinnas Mere puiesteel hakati kuberneril loa ehitama uut „kinematograafiahoonet“, mis pidi tulema Venemaa suurim - 1400 kohaga. See oli tulevane „Grand Marina“, koht, kus Jaagogi hilisemas eas maadlemas käis. (Kermik, 1990)

Enamikule edasijõudnutele ei pakkunud harrastajate maadlus enam pinget, seetõttu suunduti elukutseliste ridadesse. Selleks oli mitmeid erinevaid põhjuseid. (Sieger, 1996) Teisi materjale uurides tuleb välja, et põhjus oli suuresti selles, et amatöörsportlased pidid treenima muu töö kõrvalt ning siis ei suudetud treeningutele piisavalt pühenduda. Seega oli paljudele lootustandvatele sportlastele väga ahvatlev hakata elukutseliseks. See võimaldas heade tulemuste korral maailma näha ning korraliku palka.

Saaremaa spordinõunik, Espenberg, hoiatas elukutseliste sportlaste eest põhjendades, et Eestis ja mujal tsiviliseeritud maailmas on maksev kord, kus sportlikke üritusi ja võistlusi asjaarmastajatele korraldavad vaid sportlikud organisatsioonid. Kui aga seda teeb keegi füüsiline isik omakasu huvides, siis määrused loevad sellised üritused elukutseliste asjaks ja kõik sportlased, korraldajad,

kohtunikud ja teised osalejad, kes neist teadlikult osa võtavad, loetakse elukutseliseks. (Espenberg, 1933)

Tolle aja tuntuim Eesti jõumees, Lurich, oli nii rahvuslane kui ka sportlane, kes oli tuntud üle terve Vene impeeriumi. Ta ühendas maadluse ning tsirkusemaailma, jättes seejuures maadlustavad muutmata. Lurich organiseeris sporti, populariseeris seda lihtrahva seas ning tõstis nende teadlikkust. Maadlus oli sel ajal väga kaasaegne sport, kus oli olemas nii kiirus, ilu, jõud kui ka elegantsus, mida oli suurepärane vaadata. (Katzner, 2010)

Ajaloolises mõistes oli elukutselistel maadlejatel hindamatu väärtus spordiala populariseerimisel ning nad olid eeskujuks paljudele noortele ja seetõttu tekkis palju maadlusseltse. Näiteks 1936. aasta kahekordne olümpiavõitja Kristjan Palusalu ütles, et teadis noorena spordist väga vähe. Ta teadis, et linnas olid „Sport“ ja „Kalevi“ selts. Maal käis Sannik ringi oma numbreid näitamas. Palusalu sai tuttavalt Lurichi maadlusõpetuse raamatu, kes arvas, et Kristjan on tugev ja võiks maadlust õppida. Siiski spordiseltsid võitlesid elukutseliste maadlejate vastu, kuna nende arvates oli võistlustel eelnevalt kokku lepitud võitjad ja kaotajad ning see ei olnud aus spordiala. (IFAWS, 2013; Kivine, 2011)

Aina populaarsemaks muutuvad olümpiamängud ootasid amatöörspordlasi. Alfred Neuland tõi Eestile esimese kuldmedali 1920. aasta Antverpeni olümpiamängudelt kergkaalu tõstmises. Hästi esinesid ka amatööрмаadlejad kergemates kaaludes. Siiski raskekaalumaadlejaid meelitas enda juurde profimatt, eelkäijate aupaiste ja heade teenimisvõimalustega. See oli ka konflikti põhjuseks, miks amatöörspordi esindajad ründavalt kritiseerisid elukutselist sporti. (Kermik, 1990)

„Kalevi“ maadlejad ei paistnud kuni 1923 aastani oma heade tulemuste poolest silma. Siis toodi Soomest treener, Robert Oksa, kes pani aluse „Kalevi“ maadlejate võitudele. Ta tõstis treeningute arvu nädalas ning lisas ka pühapäevase murdmaajooksu. Tänapäeva mõistes ei olnud koormus suur kuid tuleb arvestada, et enamus nendest olid noored, kes päevast päeva tegid rasket kehalist tööd. Treeningud eeldasid ka karsklust, mittersuitsetamist ja pidude asemel puhkamist. (Piisang jt 2001)

2. JAAN JAAGO JA ALEKSANDER SANNIKU KUJUNEMINE

2.1 JAAN JAAGO KUJUNEMINE

Jaan Jaago sündis Tartumaal 1887. aastal, Luunja vallas üksikema pojana. Jaani ema, Triinu Jaago, oli tunnustatud naisterätsep. Aastaid hiljem, kui Jaan oli saanud omale poolõe Luise ja ema taaskord omapead, pidi Jaan rahalistel põhjustel minema võõrasse tallu karjapoisiks. Seal valitsesid karmid tingimused. Kui Jaan vanemaks sai, läks ta Tartusse karjalaste kooli. Koduteel kõndis ta Itaalia tsirkusest mööda, kus vaatas pilte maadlejatest, eriti Lurichist. Pärast käis nii lihaturul kui ka voorimeeste platsil kuulamas, mida huvitavat tsirkusest räägitakse ning unistas endamisi, et ka temast saaks kuulus maadleja, kellest kõik räägivad. (Kermik, 1990)

1901. aastal sai Jaan omale Tartus sepatöökojas õpipoisi koha. Tööpäevad kestsid 14 tundi, lisaks sellele tööruumide koristamine. Elamistingimused olid kehvad – 12 inimest väikeses toas muutis õhu paksuks. Töötoas oli Jaan koos sellide ja õpipoistega rammu katsudes kõigist parim. 1904. aastal, pärast jõule nägi Jaan lõpuks ka oma silmaga tsirkuses esinevaid artiste ning ka maadlejaid. Edukad olid tartlased Kobbing ja Paabut. Nende nägemine andis Jaanile indu juurde ja ta harjutas esialgu sepikojas keldris raskustega omaette, kuni ta kuulis raskejõustikuringist. 3. aprillil 1905. aastal, 17 aastaselt läks ta esimest korda Võru tänaval asuvasse „Abergi“ seltsi, kus esimese proovimaadluse kaotas silmapilkselt endast väiksemat kasvu vastasele. Tulemuseks oli koosolijate naerulagin ning hammaste vahele jäänud keel. (Karindi, 2014; Kermik, 1990)

Järgmisel õhtul oli Jaan harjutussaalis esimesena kohal ning teda õpetas Aleksei Palm. Selle tulemusena oli Jaan 3 kuu pärast oma klubi amatööride hulgas võitmatu, ainukesed tõsiselt võetavad vastased olid talle Kobbing ja Laurson, kes aga olid juba elukutselised. Aasta pärast, vaatamata sellele, et Nikolai II rahutuspoliitika oli jätnud masendava jälje oma sõjaväega, tuli Tartusse tsirkus. Sinna kutsuti ka Jaan maadlema. Selle eest talle raha ei makstud, siiski sai ta võimaluse rahva ees esineda ning ka ajalehereklaamis oli temast pilt. Jaago esines suurepäraselt,

jäädes Kobbinguga 20 minutilise maadluse järel viiki. Elukutseliseks sai Jaan pärast oma esimest ringreisi. Kokkuvõttes see tulu ei andnud ning sai endale ka profipleki külge. Esialgu teda seltsist välja ei visatud, aga võistluskeelu sai küll. (Kermik, 1990; Kristjanson, 1973)

2.2 ALEKSANDER SANNIKU KUJUNEMINE

Aleksander Sannik sündis 1883 aastal Saaremaal Valjalas. (ESBL, 2011) Tema vanemad olid heal järjel talupidajad. Lurich käis Aleksandri kodukülas ringreisil ning kutsus publiku seast inimesi, kes jõuaks ta kõige raskema pommi rinna kõrgusele tõsta ja lubas tolele 25 rubla. Sannik sai sellega hakkama ning Lurich oli Sannikule öelnud, et tema koht on jõumeeste seas. Sannik oli siis 16-aastane ning asus seejärel iseseisvalt treenima. Ta oli oma peres vanim poeg kolmest, seega vabastati ta sõjaväekohustustest. (Sagor, 2014; Seppel, 1972; Varik, 1966)

Talutööle tal huvi polnud ning treeningutega oli ta jõudnud nii kaugele, et jõu poolest talle kodusaarel vastast polnud. Sealt algasid tema rännakud maailma eri paikadesse. Aleksander Sannik võistles väidetavalt Lõuna-Ameerikas, Austraalias, Indias, Hiinas, Jaapanis ja Siberis suurepäraste tulemustega esikohti omades. 1913. aastal Siberis Habarowsky linnas võitis Sannik jõumeeste kuninga nime, pani õlgadele kõige tugevamad meistrid, kelle hulgas olid: G.Kawan, S.Rogers, W.Moor, A.Kalos, P.Planteeti, S.deKalon, Kõrlov, Kama, Sarra-Kikki, Sanders, Labanov jpt. Tema maailmarännakud lõppesid tüüfusega, millesse surid hiljem Lurich ja Aberg. Sannik tuli 1914. aastal raskest haigusest kodusaarele taastuma (Kivine, 2011; Sagor, 2014; Seppel, 1972;)

Sannik otsis Saaremaalt huvilisi, kes oleks nõus korraldama spordiüritusi. Nii jäi jõumehel organiseerimise arvelt rohkem aega noortega tegelemiseks. Nädalasi kursuseid korraldati pea igas Saaremaa külas. Ruumideks kasutati rahva-, valla- ja koolimaju. Kuna matte tol ajal polnud kusagilt saada, puistati põrandale saepurukiht ning kaeti presentidega. Iga kursuse lõpus korraldati ka spordipidu, kus osalesid Sannik ja ka tema õpilased. Kohapealsed organiseerijad pakkusid Aleksandrile eluaset, söögiraha ning maksid preemiat ürituste tulust. (Seppel, 1972)

Näiteks 1919 korraldas spordiselts „Harjutaja“ suure raskejõustikupeo Sanniku soovil. Seal oli peale maadluse kavas näiteks rõngastel turnimine, traadil käimine ja loomulikult ka raskuste tõstmine. Sannik lubas kõigile 1000 marka, kes teda maadluses võidavad. Võistlused jätsid pealtvaatajate sõnul hea mulje ja andsid tunnistust, et „Harjutaja“ teeb head tööd. Vägevate jõunumbrite ja toreda olemisega 36-aastane Sannik tekitas tõsist huvi raskejõustiku vastu väga paljude noorte saarlaste seas. Sest peale hakati teda ka Saaremaa Suureks-Tõlluks kutsuma ning sealt sai alguse ka tema viljakas tegevus raskejõustiku propageerimises ja arendamises. (Seppel, 1972)

3. SANNIKU JA JAAGO TEGEVUS NING OLUKORD NENDE PARIMATEL AASTATEL

3.1 JAAGO VENEMAAL

1908. aasta lõpus sõitis Jaan Venemaale võistlema. Alguses Moskvasse, siis Kolomnasse ja Tverri, kus sai vastavalt III, II ja I koha. 1909. aastal Peterburis hakkas tema vastu huvi tundma ka Ivan Lebedev, keda tuntakse Onu Vanjana. Ta oli tol ajal parima raskejõustikukooli eestvedaja, kes püüdis publiku huvi võõraste nimede ning rahvustega. Pikakasvulised heledapäised lätlased või eestlased sobisid hollandlasteks, rootslasteks, norralasteks või taanlasteks. Sellest tekkis mõnikord ka segadust, kui sportlased ise oma rahvuse segi ajasid. Onu Vanja õpetas lisaks maadlemisele ka esinemist ja laval käitumist, et anda publikule elamuslik võitlus. See oli tema arvates peenem töö kui mõnel teatrilaval ning seejuures säilitas maadlus oma sportliku iseloomu. Juba varem olid paljud kohtumised kokkulepitud. Tema lisas maadlusele rohkem kunstipärasust. Seejuures ei seganud see ühegi suurepärase maadleja edasijõudmist. Tema juures oli palju tippmaadlejaid, ta pakkus neile suurepäraseid võimalusi harjutamiseks ning head palka. (Kermik, 1990). (Lisa nr. 2)

Jaaniga sõlmitigi 2 aastane leping ning palgaks 200 rubla kuus. Sealt sain Jaan väga korraliku kogemustepagasi, millega suutis vastu astuda parimale Vene maadlejale, Ivan Poddubnõile, ning temaga üle tunnilises kohtumises viiki maadelda. 1913. aastal toimusid Peterburis Eedeni aias maailmameistrivõistlused, kus Jaan sai 1. septembril oma esimese maailmameistritiitli. Onu Vanja iseloomustas Jaagot, kes on kui maadlejate taeva pimestav täht, aga 2-3 aasta pärast ere päike. Jaago loosung oli: „Ükskõik, kelle vastu ja hirmuta!“ (Karindi, 2014; Kristjanson, 1973). (Lisa nr.8)

Samal aastal kohtus ta ka Lurichiga, kes valmistas ette Ameerika reisi. Lurichi meetodite ja tehnikaga tutvus ta põhjalikult Bakuus ja Odessas temaga koos treenides. Lurich otsis endale järeltulijat ja arvas, et Jaan võiks oma kõrge motivatsiooni ning osava kehaga olla just see inimene. Kolmel korral maadlesid Jaago ja Lurich viiki. Varsti oli Aberg tagasi Lurichi juures ning siis pidi Jaan lahkuma, kuna Lurichi teine õpilane enda kõrval kedagi ei sallinud. Teise maailmameistritiitli

võitis Jaan Odessa Malevitsi tsirkuses 1914. aasta jaanuaris ning kolmanda Petrogradi Lunapargis 1915. aasta 15. juulil. (Jaago, 1928) (Lisa nr. 3)

Jaan pääses tänu kõrgetele eeskohtajatele sõjaväekohustusest. Ta reisis 1916. aastal Siberisse, sest sinna polnud sõda veel jõudnud ning toit oli odav ja elu rahulik. Sinna läksid ka ärimehed, kutsealused ning hiljem ka ehmunud ülikud, kroonu- ja rahamehed läänest läheneva rinde eest. 1918. aasta suvel valgeväe mobilisatsioonikäsus tühistati kõik vabastused. Siiski Jaan pääses, kuid täpseid andmeid selle kohta ei ole, kuid võib arvata, et tema nimi, raha ja tutvused tegid oma töö. (Kermik, 1990)

Samal suvel mõtles Jaan, et kogutud rahaga oleks mõttekas midagi ette võtta, muidu seistes kaotab väärtuse. Seega ehitas ta oma kivist tsirkusehoone ja elektriijaama Omski linna. Temast sai tsirkusedirektor. Sellesse linna olid kokku tulnud ärimehed, lihttöölised, sõjapõgenikud, petised, kaupmehed, soldatid jne. Paljudele neist pakkus huvi maadluse vaatamine. (Jaago, 1928)

1919. aastal riigistati tsirkusehoone ja Jaan mõisteti Novonikolajevskis surma. Õnneks oli ta sel ajal hoopis Krasnojarskis. Siber oli täis punaväelasi, kes kõik lubasid kuuli anda kõigile välismaalastele. Nii mõnigi eestlane oli seal hukkunud. Ka Jaani sõber ja hilisem maadlejast reisikaaslane Karl Tomberg oli vangi võetud. Õnneks oli Jaan olnud punase ratsaväediviisi spordiinstruktor ja sellest piisas, et Tomberg vabastada. Terve aasta seisis Jaan vastamisi hirmude ja ohtudega, kuid pääses siiski räsitult ja ilma igasuguse varata kodumaale. (Kermik, 2002)

3.2 SUUR-TÖLL SAAREMAAL JA HIIUMAAL

Pärast suuri seiklusi ja rännakuid ning läbipõetud haigust jäi Sannikul abielumehena sportimine teisejärguliseks. Kuid 1919. aastaks oli tal treenimiseks erinevaid tõstepomme, kasutas tasakaalu harjutusteks kahe puu vahele tõmmatud köit. Samal suvel käis ta vaatamas kohaliku spordiseltsi „Harjutaja“ kergejõustiku võistlusi. Sannik astus seltsi liikmeks mõttega, et tulevikus korraldataks

ka raskejõustikupidusid ning perele oli vaja elamiseks raha teenida. Mõne kuu pärast sai see ka teoks. (Seppel, 1972)

Spordiselts „Harjutaja“ poolt korraldatud raskejõustikupeost Sannik loodetud tulu ei saanud. Edaspidi otsustas ta oma üritustel ise korraldaja olla. Ta ärgitas enda treeningkaaslasteks „Harjutaja“ tugevaimad mehed, Feodor Jala ja Gustav Kulli. Juba aastal 1919 tegi Sannik koos Jalaga ning tema hobuse ja vankriga, kus olid raudlatid, pommid, ketid ja muu esinemiseks vajalik, nende esimese tuuri Saaremaal. Ja nii viisi liiguti külast külla ja vahepeal ka koju Urele. (Seppel, 1972)

Suvisel ajal olid jõumeestele sobivaimateks esinemiskohtadeks tühjad aidad ja vanad mõisaküünid. Nende kasutamise eest ei pidanud maksma ning need olid piisavalt avarad selleks, et mahutada palju rahvast ning ka hobused areenile tuua. Samas polnud võimalik kasutada plangupileteid. Siiski oli neid kohti vähe ning asusid kõrvalistes piirkondades, seega oli küllaltki palju tööd, et neid esinemiseks ette valmistada ja hiljem koristada. (Kristjanson, 1973; Seppel, 1972)

Jõustikupidudel oli palju numbreid, mida Sannik ja tema abilised esitasid. Kuna tol ajal korralikku tõstekangi Saaremaal ega ka mujal Eestis ei olnud, pidid jõumehed kasutama vahepuu või raudtoruga ühendatud paekive või muid raskeid esemeid ja ka sangpommi tõstmine oli alati kavas. Siiski oli publiku lemmik maadlemine. Harrastati nii prantsuse-maadlust (tänapäeval Kreeka-Rooma maadlus), vana Eesti sülitimaadlust kui ka vöövõitlust. Igas maadlusviisis kutsus Sannik ka publiku hulgast vastaseid välja, pakkudes neile võidu puhul suuri rahasummasid. Kui soovijaid ei olnud, maadles Sannik oma abilistega. (Kristjanson, 1972; Seppel, 1972)

Georg Lember, spordiselts „Harjutaja“ asutaja, kirjeldas oma mälestuskildudes, et nägi Sanniku esinemist Pärsama mõisa rehes, kuidas Sannik rebis paksud ketid puruks, väänas hobuserauad katki, painutas vankri rataste vitsaraudasid endale ümber, heitis silda, raske raudkivi tõsteti mitme mehe abil temale rinnale ja siis hakkas seda tugev mees, J. Rebane seal 20 naelase vasaraga lõhkuma. Tugev kivi puruks ei tahtnud minna aga mõned tükid siiski saadi välja. Seejärel tõstis ta selili olles jalad üles, ning sinna asetati plangud, kuhu võis mehi peale ronida nii palju, kui mahtus.

Viimasena pani Sannik käed rinnal kokku, mõlemale poole kaks hobust, ning hobused proovisid, kuid ei suutnud käsi lahti tõmmata. (Seppel, 1972)

Üks suurimatest tõmbenumbritest oli, kui Sannik kiigutas oma õlgadel hobust koos nelja mehega. Selleks seisis jõumees kolme meetri kõrgusel platvormil. Alumisel platvormil, millel igast nurgast tuli kett ülesse, seisis hobune ja mees. Kui Sannik, ketid õlgadel, ennast sirgu ajas kerkis platvorm koos hobuse ja mehega maast lahti ning abilised kiigutasid seda edasi-tagasi. Pärast lühikest pausi astus platvormile veel 3 meest ning nüüd tehti sama asja uuesti. (Seppel, 1972)

Saaremaal muutus sportimine juba 1920. aastast järjest populaarsemaks. Sportliku tegevuse arendamiseks asutati kohalikud spordiringid ja organisatsioonid koos instruktoritega. Maakondlikud võistlused muutusid järjekindlamateks. Seetõttu muutus aegamööda ka vanemate tööinimeste suhtumine noorte harrastustesse paremaks. Neile meeldis eelkõige hea mõju noorsoo moraalile ja käitumisele. (Seppel, 1972)

Loodetud sissetulekut Sannik siiski esimestel aastatel Saaremaalt ei saanud. Seadused lubasid küll selliseid üritusi korraldada kuid maksudena läks päris suur osa minema, mõnikord lõppesid üritused ka puudujäägiga. Selleks, et omadega paremini välja tulla, esines ta väljaspool hooneid. Seda kasutas rahavaene plangupiletite näol ära. (Seppel, 1972)

Kui Aleksander Sannik oli Saare- ja Muhumaa korduvalt läbi käinud ning Suure-Tõllu nime kindlalt omandanud, läks ta üle väina Hiiumaale. Kogenud reklaamimehena suutis ta hiidlaste poolehoiu kiirelt võita. Kuna Emmaste kant on liivane ja mullane maa-ala, tuli suuri kive eemalt otsida. Ka see mõjus hea reklaamina. Lõpuks leiti paraja suurusega – meetrise läbimõõdu ja 50cm paksune kivi Tohvri laiust. (Seppel, 1972)

1922. aasta 20. augustil korraldas Saaremaa esimaadleja Aleksander Sannik Emmastes suure spordiõhtu. Peole kogunes väga palju inimesi, sest kõik tahtsid näha, kuidas Sannik žonglööris muusika taktis 2 puudaste pommidega, väänas jalge peal raudteesiini kõveraks 20 mehe abil. Tema

rinnal purustati 35 puudane kivi haamritega, 20 mehe abil painutati ümber tema kere raudlatt, hoidis kinni kahte tugevat hobust ning väänas hobuserauad puruks. (Saaremaa, 1922)

Sannik korraldas Hiiumaal jõustikukursusi, ning osalejaid oli küllaga. Mõned olid ka nii lootustandvad, et Aleksander tahtis neid Tallinnasse õppima saata. Ta sai nõusse Nasvast pärit noormehe, Albert Tuju, kes koju naastes oli sealsetest parimatest juba oluliselt tugevamaks ja osavamaks saanud. Albert oli Aleksandriga hiljem ringreisidel jõunumbreid tehes abistamas. (Seppel, 1972)

Sanniku piduõhtute stsenaarium oli suure tõenäosusega sarnane teiste selle ajastu jõumeeste esinemiste omadega. Peaaegu alati algasid Sanniku jõustikupeod tema kõnega. Ta ülistas hea tervisega ja tugevat inimest ning kiitis arenenud muskulatuuri ilu ja sellest tulevat jõudu. Ta jagas nõuandeid, kuidas saavutada ideaalne keha. Rääkis, kuidas ta hoolsalt ning püsivalt treenib ning soovitas noortele tervislikke ja karskeid eluviise. Hoiatas neid suitsetamise ja alkoholi lõksu langemise eest. Lõpetuseks rääkis mõne lõbusa loo või seikluse oma rännakutelt Mandzuurias, Jaapanis, Hiinas, Indias, Türgis ja paljudes teistes kohtades. Sellele järgnesid jõunumbriid ning viimaks ka maadlus. (Varik, 1966)

3.3 JAAGO VÕIMALUSED EESTIS

Eestis oli toimunud 1919. aasta novembris esimene spordikongress, kus kuulutati elukutseline maadlus noores vabariigis kohatuks. Eesti Spordiliit (hilisem Eesti Spordi Keskliit) ähvardas selle üldse ära keelata. Seetõttu elukutselised maadlejad oma tulevikku Eestis ei näinud. Siiski toimus Tallinnas kinomajaks ehitatud Grand Marinas turniir elukutselistele. Jaan võtab turniirist osa punase maskina, kuid enne kordusfinaali Tigasega sõidab ta juba Soome järgmisele turniirile, mille ta võidab. (Kermik, 1990; Vaba Maa, 1920)

1921. aastal, järgmise Grand Marina turniiri ajal, kritiseeris ajakirjandus ka seda, kui palju rahvas nende maadluseturnenduste peale kulutab. Pilet maksis 20-75 marka ning eraldi tuluõhtute

piletihinnad algasid 40st margast. Kuna turniir kestis 3 kuud ja saal mahutas 1000 pealtvaatajat, siis kokku viidi sinna ligi 5 miljonit. Seda peeti haiguseks, mis tuli Eestis välja ravida nii nagu oli tehtud Rootsis ja Norras. Vaatamata turniiri tabanud kriitikale, viiakse võistlus lõpule ja võitjaks kuulutati Jaan Jaago. (Vaba Maa, 1921)

Jaani ema, Triinu, soovib mõni rahulikum amet vaadata, et Eestis ära elada. Tema on lehtedest lugenud, et elukutselist maadlust ei peeta heaks ning räägib, et varsti hakatakse maad jagama ja tahab, et Jaan sealt omaie tüki saaks. Siiski jääb maadleja endale kindlaks ja räägib, et vaja ikkagi Berliini sõita ja kasutada oma aastatepikkusi kogemusi ja treenitud keha. Räägib veel emale, kuidas publik talle matil olles kaasa elab ning pärast head võtet lendavad lillekimbud ja kiidusõnad. Jaan tunneb, et tal on veel palju teha ning Prantsusmaa ja Saksamaa parimad nagenii Tallinna ei satu. Sama arvavad ka paljud teised Eesti parimad maadlejad (Jaan Neeser, Kustav Rauer, Karl Veimann ja Karl Tomberg). Siiski teeb neid ettevaatlikuks alguse saanud saksa marga tugev inflatsioon. (Kermik, 2002)

Siiski olid võimalused ja ühiskonna muutused sundinud Jaanil, kes visalt teostas end maadlejana ning lootis, et ka kodumaal teda vajatakse, hoopis pakkima asjad ning minema Lääne – Euroopasse, kus olid tema tegevuseks paremad võimalused, kuna Saksamaa oli sõjasüüdlasena olümpialiikumisest välja jäetud. Kuid kodumaal oli ta koos kompromiteeritud profimaadlusega ukse taha saadetud. (Kermik, 1990)

Jaani kindel soov oli Euroopasse minnes noorele Eestile reklaami teha. Ta teadis ka seda, et valitsus kulutab Eesti tutvustamiseks välismaal suuri summasid ja toetab ka tippamatöörsporti selleks, et nad on noortele eeskujuks ja tutvustavad riiki. Seepärast otsustas ta välisministri jutule minna, et ehk ta saaks abi sissesõiduviisade saamisel. Teatas, et on korralik inimene ning poliitikasse end ei sega. Seda võis tunnistada ka kaitsepolitsei. Siiski sai Jaan eitava vastuse ning pidi omapead hakkama saama. (Kermik, 2002)

Jaan käis Eestis veel hiljemgi ning tegi siin tuure. (Lisa nr.6). 1928. aastal andis ta Tartus Postimehe kirjastuses välja oma mälestusteraamatu. Jaago mainib seal, et Eesti raskejõustik on samades

kingades nagu 23 aastat tagasi, kui temagi alustas. 1928. aastal oli väidetavalt Tallinnas „Kalevi“ seltsi harjutussaal isaks varustuseks 2 pommi traadiga seina küljes kinni. Öeldi veel, et kui needki üles tõstad, oled kange mees. Tartus olevat parem varustus olnud, kuid ruumid on niiskes keldris. (Jaago, 1928)

3.3 SUUR TÕLL MANDRIL

Kui Sannik oli 1922. aastal saartel lõpetanud, läks ta Haapsalu kaudu mandrile. Haapsalus tellis ta reklaamplakateid, kus oli tema ürituse toimumisaeg ja koht kirjas. Lisaks veel enesereklaam: „Üleilma kuulus võitmatu jõumeeste kuningas. 183cm pikk ja 130kg raske Aleksander Sanniku kodumaa ringreis – suur raskejõustiku pidu enneolematu eeskavaga“. (Seppel, 1972)

Ka kodumaal lubas Sannik numbreid, mida keegi veel teinud ei ole. Hoiab kinni 2-4 tugevat hobust ja 16 kõige tugevamat meest publiku hulgast. Kannab rinnal vesikive, hoiab üleval orkestrimuusika ja painutab kõveraks erineva jämedusega raudtalasid. Kes vaatama ei tule, kahetseb eluaeg. Kõigile, kes teevad trikid järgi, lubab Sannik 25 000 marka. (Seppel, 1972)

Peale selle esineb Sannik õpetustega, kuidas saada tugevamaks ja ravida külmetust, venitusi ja taastuda raskest tööst. See on Jaapani professori poolt avastatud soonte masseerimine keerleva puukuuliga, millega hõõrutakse haigeid lihaseid ja parandatakse vereringet. Puukuuli saab Sanniku enda käest ning maksab 150 marka ning kasutusjuhendi saab pealekauba. (Meie Maa, 1922) Tänapäeval asub see puukuul Eesti Spordimuuseumi püsinäitusel väljapanduna.

Sannik kasutas enda reklaamiks ka fotosid, mis esitasid teda võimekas jõumehe poosis ja maadlusriietuses. Neid müüdi rahvale jõustikupidudel. Soovijad said neile ka Sanniku autogrammi. Kõige rohkem levisid fotograafi Mihkel Önnise valmistatud pildid pealkirjaga „Ilmameister Alex Sannik, Saaremaa Suur-Tõll“ (Lisa nr.1). See oli kahekordse postkaardi suurus formaadis, keskelt kokkuvaltitud fotol, millel vasakul poolel oli Sanniku pilt ja teisel pool tema õpetussõnad: „Minu soov kõigile on, et oleksite tugevad ja terved! Haiguse asemel olgu jõud ja tervis. Iga päev

hommikul, enne sööki harjutage oma keha viis minutit võimlemisega, pärast seda peske keha veega ning hõõruge märja rätiga üle. Kes on nõrgem, tehku ülepäeva. Magage õhurohkes toas. Elage mõistlikult ning hoidke oma noorust. Sööge palju piima ja taimetoitu, eriti tomateid. Kujutlege alati, et olete tugev ja terve! Kõik, kes mõtlevad tulevikule, peaksid tegema kõik, et rahvas kasvaks tugevamaks ja paremaks. Sport teeb imet, ühtlasi hoiab noormehi õigel teel.“ (Varik, 1966)

Samal ajal kui Jaagole tegid reklaami kõige populaarsemad välismaa ajalehed ja ajakirjad ning ta oli tihti esilehel, kus räägiti suurtest ja põnevatest maadlusvõistlustest, pidi Sannik kodumaal endale ise reklaami tegema. Seega ei olnud Sannikul lihtne vaeste eestlaste hulgas publikut võita.

Siiski suutis Sannik endale piisavalt head reklaami teha, mis tõi tema üritustele palju rahvast kokku. Huvi oli alati suur. Kohati oli reklaam lausa uskumatu: „Sannik lasi oma õlgadel painutada 25 puudase raudtala kõveraks 50 mehe abil, kokku raskust üle 200 puuda ehk 5200kg.“ – seda mindi vaatama. See oli tema kõige võimsam jõunumber. 6x20cm U-talad, vähemalt kolme meetri pikkused. Sellele seoti mõlemasse otsa telefonipost pikenduseks. Sannik heitis selili saepuruga täidetud kotid turja ning selja all, et mugavam oleks. Tõstis jalatallad taeva poole ning abimehed tõstsid raudtala tema jalatalladele. Seejärel surusid nad oma raskuse postidele kuni otsad läksid vastu maad. See kõik pidi toimuma aeglaselt ja sujuvalt. Sellega tegeles vähemalt 30 meest ja seega võis koguraskus olla umbkaudu 2000kg. Pärast seda numbrit pidi jõumees puhkama vähemalt 10 minutit. Seda numbrit üritas ta veel 66 aastaseks. (Seppel, 1972) (Lisa nr.10 ja nr.11)

Maadlusvõistlustel käis Sannik harva kuid 1923. aastal on kodusaare ajalehes lõik, kuidas Sannik käis Tartus rahvusvahelistel maadlusvõistlustel. Kuulsamatest olid kohal Saksamaa esimaadleja Hansen, ameeriklane Bambula ning eestlastest Johannes Tigane. Sannik võitis turniiril kõiki kerge vaevaga. (Meie Maa, 1923)

Sannik liikus mandril nii, nagu ta treeningkoolitused ja raskejõustikuüritused teda viisid, ilma kindla elukohata. Alles vabariigi lõpuaastail, mil ta juba pensionieale lähenes, üüris ta koos perekonnaga Valgas korteri. Paarikümne aasta jooksul rändas Sannik kodumaa külad ja kõik linnad läbi nii jõumehena kui ka mitteametliku treenerina. (Sagor, 2014)

3.4 JAAGO LÄÄNE-EUROOPAS

1921. aastal 23. juulil sõidab Jaan aurikuga Saksamaale. Seal algab tema Lääne-Euroopa periood. Peagi saabub Jaani kiri Eestisse, et kutsuda oma kaaslased Berliini. Eestis olevad maadlejad korraldasid veel hüvastijätupeo. See lõpetab spordiliidu ametnike mure. Samal ajal tõi Alfred Neuland Antverpeni olümpiamängudelt Eestile esimese kuldmedali. Siiski ei muutunud amatöör- ja elukutselise spordi vahet selgemaks. Eesti Spordileht mõnitab halvustavalt profimaadlejaid aga samal ajal ülistab USA poksijat Jack Dempseyt. (Kermik, 2002)

Jaan kohtub Berliini kohvikus oma vanade tuttavate, Franzi ja Hanseniga. Kaebab oma Siberi punase põrgu kohta ja kurdab, et tal kodumaal elukutseline maadlus ära tahetakse keelata. Seepeale saab teada, et Saksamaa on jäänud maadlusmaaks ning turniire toimub palju. Ainuke muretekitaja on Saksa mark, mis iga päevaga oluliselt odavamaks muutub ning Jaanil polnud ka elamis- ega tööluba. Seega tuli korteriomanikule peale maksta, et kohustuslik sissekirjutus saada. (Kermik, 2002)

Jaan sõidab pidevalt ringiratast Saksamaal ja ka ümberkaudsetes riikides, et osaleda kõikvõimalikel turniiridel ja kogeda võimalikult palju erinevaid vastaseid. Samal suvel, kui Jaan sai 35, ootas Berliini külla ka oma poega, Rudolfit, kelle tingimuseks oli klass kenasti lõpetada. Sellega sai Rudolf hakkama ning ta võis suurde linna isa juurde sõita. Jaan omale pikka logeemist lubada ei saanud ning võitis Steglitzi linnaosas suveaias toimuva turniiri, kus teiste seas osalesid ka Tomberg, Schwartz ja Pinetzki. (Kermik, 1990)

Spordilehe peatoimetaja Harald Tammer, kes oli väga tugev amatöörspordlane – muuhulgas tuli Antverpeni Olümpiamängudel kuulitõukes 6. kohale ja 1922. aastal raskekaalu MM võistlustel saavutas esikoha. Tema kõige valusam koht oli tippspordi edendamine väikeses ja vaeses riigis, kus kõigepealt puudusid selleks raha ning spordirajatised ja andekamaid noori meelitasid profialad ning välismaa. Siiski, kergematel kaaludel hakkasid meie maadlejad varakult medaleid tooma. Aga

ainuke paljutöötav raskekaalumaadleja, Aleksander Peterson, oli just 1924. aastal hakanud elukutseliseks. (ESBL, 2011; Kristjanson 1973)

See kõik tegi spordilehe ajakirjanikud tignedaks ning pole siis ime, et profimaadluse Tallinna turniire saatis kriitika, mis muutus kohati valimatuks sõimuks.

Näitena sobib peatoimetaja artikkel „Mõtteid spordi tulevikust ja elukutselikkusest“, kus esialgu väitis mõistvalt, et vaene või tööd rügav inimene seal tippu ei jõuaks. Seejärel läks juba mõnitavalt üle, et elukutselised suursportlased seisavad spordilisest mõistest väljaspool, ning nende püüd on vaid naistele ligi ajada ja teenitud rahaga oma punnmagusid alkoholiga leotada. (Tammer, 1923)

Kindlasti oli Tammeril õigus, sest elukutseliste seas oli palju mehi, kellel ei olnud sobivat tehnikat, vaid üritasid oma suure massiga teistele vastu saada ning kasutasid ebasportlikke võtteid. Jaago oli siiski tippklassimaadleja ning spordiuurija Heino Kermik, kui Jaago suur austaja, nägi paljudes artiklites tema vastu rünnakut.

Samal ajal tegi Jaago maailmas suuri tegusid. Seljatas Münchenis Ausstellungshalle's profimaadlejatest vastaseid, keda oli üle 50 ja paljudest erinevatest rahvustest. Sai oma 4. maailmameistri tiitli. Teda kirjeldati erinevate riikide ajalehtedes ja ajakirjades kui absoluutse tervise ja inimjõu kehastajat, kes on praeguse aja ning ka mineviku parim ja suurim maadleja. Samuti ka alati lõbus ja elurõõmus. Ilusaim ja taktikindlam kui ükski teine. (Kermik, 1990)

1925. aasta oli Jaanil üks parimaid, kui ta tuli juuli alguses Münchenis viiendat ja sama aasta detsembris Pariisis kuuendat korda maailmameistriks. (Karindi, 2014)

1929. aastal tehti Tallinna Uudislehes küsitlus, mille eesmärgiks oli välja uurida suurim sportlane. Esimesele kümnele sportlasele meeste tabelis anti kokku 2725 häält, kusjuures Jaago sai nendest endale 1922. Seega oli ta väga suure eduga rahvahääletuse tulemusel valitud suurimaks meessportlaseks. Teise ja kolmanda koha said vastavalt maratonimees Jüri Lossmann 240 häälega ja kuldmedaliga Voldemar Väli sulgkaalu olümpiavõistlustelt 106 häälega. (Uudisleht, 1929)

Seda võib lugeda kui Jaago tipphetke avalikkuse ees. Samas tuleb suhtuda sellistesse artiklitesse kriitiliselt, kuna neid tehti päris tihti erinevate ametkondade poolt ja vahekorrad muutusid kiiresti.

Ka Rahvaleht korraldas 1930. aasta oktoobris hääletuse, kus valiti Eesti kõige populaarsemat isikut. Jaago tuli Johannes Laidoneri ja Jaan Tõnissoni järel kolmandaks ning edestas Konstantin Pätsi ja Otto Strandmani. (Rahvaleht, 1930)

3.5 JAAGO REIS AMEERIKASSE

1926. aastal teeb Jaan maadlustuuri Portugalis, Hispaanias ning Marokos. See oli ettevalmistus tema pikimaks turneeks Ameerikasse, mis algas juulis koos Veimanni, Tombergi, Neeseri, Petersoni ja veel kümne mehega. Jaan, kui kogenuim ja rahakaim, oli valitud organiseerijaks. Esimene peatus oli Atlandi taga Brasiilia linnas Rio de Janeiro. Kohe laevasõidu alguses haigestus ta pimesoolepõletikku, mille tõttu ta ei söönud 16 päeva jooksul mitte midagi. Lisaks sellele tekitas ebameeldivust ka väga palav ilm ning üle 40 kraadi kerkinud kehatemperatuur. Jällegi pääses Jaan eluga, kuid oli nii kurnatud, et ei jõudnud Brasiiliasse jõudes isegi oma kohvrit tassida. (Kermik, 2002)

Pärast haigust oli Jaan kaotanud liiga palju raskust ja jõudu, et kohe uuesti matile minna. Teised mehed, kes olid täie tervise juures, ei leidnud samuti võimalust oma jõudu demonstreerida. Nende vastu oldi vaenulikud, kuna neid võeti kui „sissetungijaid“. Meestel võttis aega harjuda ka kohaliku toidu ning kultuuriga. Tagantjärele kahetseti seda, et ei kuulatud hoiatusi sellekohta, et imedemaaks peetud Brasiilia on pigem pisarate maa. Lõpuks oligi asi niikaugel, et enam ei mõeldud kasumile, vaid otsiti võimalus teenida piisav raha tagasisõiduks. Jaago võttis lõpuks osa turniirist Rios ning tuli seal esimesele kohale. (Kermik, 2002)

Vaatamata turniirivõidule olid loodetud kasumi asemel hoopis suured kulud, mis viisid kõik pikalt kogutud teenistuse. Siiski oli Jaanile tähtsam see, et eluga pääses. Pärast Euroopasse tagasi

jõudmist läks veel mõni kuu, enne kui Jaan oma endise vormi sai. Hamburgis Buschi tsirkuses sai Saksamaa selle hetke populaarseim maadleja avanssi piisavalt, et suutis ka rahahädas pojale raha saata. Pärast seda läks kõik jällegi ülesmäge. (Kermik, 2002)

3.5 SANNIK JA JAAGO OMAVAHEL

Jaago esitas 1929. aastal kõigile Baltimaa maadlejatele väljakutse, kus kõik, kes suudavad temaga Kreeka-Rooma maadluses tund aega maadelda, saavad 500 krooni. Sannik võttis selle vastu ning kutsus ta omalt poolt Helveetsia võõvõitluses endaga maadlema ja lubas talle 250 krooni, kui Jaago suudab talle 20 minutit vastu hakata. (Rahva Hää, 1929)

Sanniku sõnade järgi tunneb teda kogu Eesti, kus ta on esinenud jõukangelasena. Kui tegemist on rammukatsumisega, siis ei ole Eestis talle väärilist vastast. Kreeka-Rooma maadluses ei olevat tal head tehnikat, kuid Sanniku jaoks ei olnud maadleja ja jõukangelane sama mõiste. Maadelda võib ka nõrga jõuga, aga raskete jõunumbritega on teisiti – tehnika siin ei aita. Siiski Helveetsia võõvõitluses ei olevat Sannikul ühtki kaotust selleks ajaks tulnud. (Rahva Hää, 1929)

Aastatel 1927-1930 oli enamus inimeste palgaks umbes 2-3 krooni 8 tunnise tööpäeva eest (Riigi Statistika Keskbüroo, 1931), seega oli Jaago pakkumine tavainimese jaoks rohkem kui poole aasta palk. Lisaks sellele kutsus Sannik välja ka kõiki teisi jõumehi, kes suudavad tema jõunumbrid täies ulatuses järele teha ning autasuks selle eest 1000 krooni. Jaago väljakutsele Sanniku poolt vastas keegi ajakirjanik seda naeruvääristades. Samal ajal hakkas Jaago sõitma Müncheni MM-ile, kus ta sai oma 7. MM tiitli, kuigi tal oli kodumaal kavas veel 14 esinemist. Ka Jaago nimetas seda abituks enesereklaamiks, siiski lubas Sannikuga kohtuda, kui uuesti kodumaale naaseb. (Rahva Hää, 1929: 81)

1933. aastal, kui Jaago jälle Eestis oli, vajab ta endale tugevat vastas, kellega maadlust demonstreerida. Selleks sobis hästi Sannik, kellega koos käis ta erinevates linnades ja külates esinemas. Tegid jõunumbreid ja maadlesid. Kahjuks on selle kohta säilinud ainult mõned fotod.

(lisa nr. 8). Kui Jaago järgmine kord Eestisse tuli, siis võis lugeda ajalehest „Meie Maa“ nende kohtumisest 1935. aastal Kuressaares. Pealtvaatajaid oli 500 ringis, osad olid roninud ka lähedal asuvate majade katustele. Maadlus oli põnev ja publik elas häälekalt kaasa, kuid 21 minuti jooksul võitjat ei selgunud. Nendega koos maadles ka Kallaste, keda Sannik võitis 16 minutiga ja Jaago 4 minutiga. (Kermik, 2002; Meie Maa, 1935) (Lisa nr.4)

5. JÕUMEESTE ELU VIIMASED AASTAD

5.1 JAAGO BERLIINIS VANGIS

Pärast Eesti okupeerimist Nõukogude Liidu poolt 1940. aastal soovitati paljudel välismaal elavatel eestlastel võtta omale punane pass, nagu kõigil kodumaal elavatel. Nii tegi ka Jaan ning sellele järgnes ka luba kojusõiduks. Kuid viisat ei saanud Saksa kodanikuna tema elukaaslane Betty ning ka tema auhinnad ja muu vara oleks pidanud maha jääma. Ilma nendeta polnud Jaan nõus koju minema. Seega lükkus maadleja reis edasi niikaugele, kuni Hitler kuulutas sõja Venemaale. Pärast seda oli reis välistatud ning 1941. aastal interneeriti Jaan ning oli ülekuulamiseks mõned kuud trellide taga. Pärast kojusaamist oli Nõukogude Eesti kodanik koduarestis. Teda kontrolliti pidevalt ning ei pääsenudki enne sõja lõppu toast välja. (Kermik, 2002)

Pärast sõda ja 4 aastat toas istumist, kui Jaan oli juba 59 aastane, otsustas ta maadlema minna. Juba esimesel kohtumisel kukkus Jaan teadvusetult kokku ja arstid kahtlustasid selles südameklapi tõrget. Seega jääb Jaan mõneks ajaks tegevusetu, kuni talle pakuvad tuttavad vene ohvitserid tõlgina tööd. Lisaks sellele saab ta ka ülemmeistri kohustuse juhtida sadu töölisi autoagregaatide remonditehases. Sealt saab ta 1080 rubla palka ning toidukaartide näol mitu korda rohkem süüa kui varem. Järgmisel, 1946. aastal koondatakse Jaan sellest ametist. Talle pakutakse spordiõpetaja ametit, kuid ta polnud nõus ka kõige viimases hädas seda vastu võtma. Jaanil liiguvad mõtted ikkagi kojusõidu suunas. (Kermik, 2002)

Kosunud Jaan on 1946. aastal jälle matil ja ka linna lehtede ridades. Ta võtab ise turniiridest osa ning on ka korraldaja rollis. Vahepeal käib Jaan ka erinevate konsulite pool, kes lubavad, et saab peagi koos naise ja varaga koju sõita, kuid kindlaid vastuseid ei saa kuskilt. Nõukogude Sõjaväeadministratsioon Saksamaal (SMAD) toetab profimaadlejate turniire ning ühe neist korraldab Jaan isegi nende oma territooriumil. Selle turniiri võidab Jaan ise, kuid viimasele kohtumisele läheb ta palavikus ning jääb pärast seda mitmeks kuuks grippi. 1947. aasta alguses

saab Jaan omale töö SMAD-i armeesportiklubi maadlustreenerina, seega korraliku palga, et koguda raha kojusõiduks. (Kermik, 2002)

1947. aasta lõpus jääb Jaan raske haiguse tõttu haiglasse. Kahtlustatakse vähki või aneemiat ning ei lubata enam kaua elada. Neerud ei tööta ning talle tehakse verevahetus. Õnnelikul kombel pääses mees siiski mitu kuud hiljem koju kuid lebab voodis veel üle poole aasta. Siiski toetas tema endine töökoht haiguslehel olevat meest kuni 1949. aasta kevadeni toidutalongide ning ka väikese palgaga. Maadlusele Jaan enam ei mõtle, aga mänedžerina saab ta kokku atraktiivse matiseltskonna ja korraldab Prantsuse sektoris, tuntud vabaõhuaias korraliku maadlusturniiri. Pealtvaatajaid tuleb kokku paartuhat ning ka idasektori ajaleht kiidab hea kava eest. Siiski on talle põhiline eesmärk jõuda veel kodumaale. Käib pidevalt erinevate konsulite ja komandantide jutul. 1949 aasta augustikuu lõpus ei suuda Jaan enam kaudalubatud reisipabereid oodata ning lubab taaskord Potsdamis komandandi jutule minna. Poolel teel, rongijaamas, vajub maadleja südamerabanduse tõttu lõplikult kokku. Betty saatis tema urni Tallinna, Jaani pojale, Rudolfile. Jaani haud on nüüd Tallinna metsakalmistul. Alates 1978 aastast peetakse Jaan Jaago mälestusvõistlusi Kreeka-Rooma maadluses. (ESBL; Kermik, 2002)

5.2 SANNIKU VIIMASED AASTAD LÕUNA-EESTIS

Oma elu viimasel perioodil elas Aleksander Lõuna-Eestis, Valgamaal koos oma kolmanda naise, Aino Sagoriga. Aino oli Aleksandrist 30 aastat noorem, kuid sobisid omavahel hästi kokku. Neil sündis neli last – Elle, Aleks, Kalev ja Maie. Pärast 1940. aastal tulnud Nõukogude korda muutusid tingimused Sanniku ürituste suhtes kergemaks. Kodanliku perioodi kõrge lõbustusmaksu asemel tuli nüüd vaid 10 protsenti oma ürituste sissetulekust maksudeks loovutada. (Seppel, 1972)

1941. aastal alanud Suur Isamaasõda enam jõustikupidusid korraldada ei lubanud ning Sannik kolis Valgast Kuigatsi valda. Priipalu asulasse sõja jalust kaugemale ning asus perega elama mahajäetud metsatallu. Neil olid ka kalkunid ja sead. Rahavaesel ajal ja ilma põhitööta jõumees võttis appi oma noorpõlves vanaisalt õpitud oskused ning hakkas valmistama tünne, õllekappasid ja puunõusid.

Metsast korjati marju ja seeni ning neid vahetati koos puunõudega toidu ja muu eluks vajaliku vastu. (Sagor, 2014; Seppel 1972)

Pärast sõja lõppu 1944. aastal muutus Eestis elujärg paremaks, ning Sannik pöördus vaatamata kõrgele eale oma põhitegevuse juurde tagasi. Sobivat abilist ta endale ei leidnud, kuid suutis mõned jõustikupeod siiski korraldada. Käis ka „Kalevi“ seltsile ennast pakkumas kuid küsis omale tulust nii suure protsendi, et ei saanud spordiseltsiga jutule. Viimast korda esines Saaremaa Suur-Tõll 1947. aasta alguses Valgas. Seal abistasid teda sõdurid ning hooletuse tõttu sai Aleksander vigastada. Varsti pärast seda hakkasid Sanniku jalad valutama, mistõttu tuli kargud appi võtta. Varsti polnud ka nendest abi ning endine jõumees jäi abitult voodisse lamama. Ka kurnatud pereema jõud sai otsa ning ta haigestus. Perele tuli appi Aleksandri vend Oskar, kes tol ajal mandril elas, kuid suurt ta korda ei suutnud saata. Kiirelt arenev pahaloomuline kasvaja lõpetas Saaremaa Suure-Tõllu elu 20. juulil 1947. (Seppel, 1973)

Kalev Sagor, kes on pärit Sanniku viimasest perekonnast ja mäletab neid raskeid aegu varajasest lapsepõlvest, teab rääkida oma isa surmast teisi põhjuseid. Sannik sai küll vigastada aga mitte jõunumbrit tehes, vaid kodu lähedal purdest üle tulles, kui see kokku vajus ja metallist ork Sannikule jala sisse läks. See tegi nii palju haiget, et ta ise seda jalast kätte ei saanud ning palus selleks naabri appi. Pärast õnnetust läks jõumehe tervis järsult kehvemaks. Arstiabi polnud lähedalt saada ning esialgu lootis Aleksander enda teadmiste peale. Kui oma jalad enam ei kandnud ja vaene pere abitu jõumehe eest hoolitseda ei suutnud, tulid külamehed appi, et Sannik hobusevankril rohkem kui kümne kilomeetri kaugusele Rõngu haiglasse viia, kus ta suri 20. juuni 1947. aastal. Kalev mäletab ka seda, et tema onu Oskar oli ise väga raskes olukorras ning niipalju, kui ta seda ka tahtis, ei saanud ta neile abiks olla, kuna pidi küüditamise hirmus põgenema. (Sagor, 2014)

KOKKUVÕTE

20. sajandi alguses hakkas Eesti spordis domineerima amatörismi printsiip. Tekkisid spordiseltsid, mis olid mõeldud harrastajatele, kellel hiljem oleks võimalus esindada oma riiki ka olümpiamängudel. Kuna Eesti oli noor riik ja puudus võimalus toetada suuremal määral sportlasi ning sportlastel oli raske teha tööd ja trenni korraga, siis meelitas edukamaid sportlasi profisport. See andis neile võimaluse tegeleda oma meelisalaga ning heade tulemuste korral sellega ka ära elada ja maailmas ringi reisida. Jaago ja Sannik olid tugevaimad tegijad ja suured eeskujud pärast Lurichi, Hackensmithi ja Abergi põlvkonda.

Jaan Jaago oli väga andekas ja suure tahtejõuga maadleja, kes suutis juba noorelt vastu astuda Eesti parimatele elukutselistele ning tema unistus oli saada sama kuulsaks kui Georg Lurich. Tema edukas karjäär sai alguse tolle aja parimast raskejõustikukoolist Venemaal, kus ta õppis Ivan Lebedevi käe all ning hiljem oli ka mõnda aega koos oma iidoli, Lurichiga, kes õpetas talle palju nii maadlusest kui ka elust. Selle kõige tulemusena tuli ta Venemaal kolm korda maailmameistriks aastatel 1913, 1914 ja 1915. Ka rahaline seis oli Jaagol suurepärane ja ta ehitas Omskisse oma tsirkusehoone, mis uue riigikorra tõttu talt käest ära võeti.

Pärast opteerimist tahtis Jaago kodumaal maadlusega edasi tegeleda ning õpetada ka oma noore riigi kodanikke. Seda ei juhtunud, kuna Eesti Spordiliit (hiljem Eesti Spordi Keskliit) võttis eesmärgiks toetuda olümpiaideaalidele ja keelata ära igasugune elukutseline sporditegevus Eestis. Jaago oli solvunud ning nägi võimalust Saksamaal, kes oli sõjasüüdlasena olümpialiikumisest välja jäetud ja seega koondus kogu Euroopa elukutseline maadlustegevus sinna. See oli parim koht, kus oma võimeid proovile panna.

Jaago unistus oli tulla seitsmekordseks maailmameistriks ja igal võimalusel reklaamida noort Eesti riiki ning seda ta ka tegi. Lääne-Euroopas võidetud MM tiitlid tulid aastatel 1924, 1925, 1926 ja 1928. Lisaks tuli 5 korda Euroopa meistriks ning võitis 1930. aastal Madridis „tšempionide

tšempioni“ tiitli. Ta kandis alati vööli Eesti lipuvärvidega embleemi ning tõenäoliselt jäi see ka publikule hästi silma. Jaago käis korduvalt Eestis ning 1928. aastal kirjutas ta Tartus oma mälestusteraamatu. Viimased eluaastad elas Jaago Saksamaal, kuigi ta unistus oli vanaduspõlves Eestis oma talu pidada. Saksamaalt ta tulema ei saanudki, kuna ta uus sakslasest elukaaslane ei saanud viisat ning ka teenitud autasude väljaviimine oli segase maailmakorra ajal raskendatud ning ilma nendeta ta polnud ta nõus tulema. Jaago oli neljas ja viimane elukutseline maadleja Lurichi, Hackensmithi ja Abergi järel.

Sannik on Saaremaalt pärit jõumees, kes noorena sai innustust samuti Georg Lurichilt. Ta asus iseseisvalt treenima kodukülas, kuni rännukihk viis ta maailma avastama ja otsima tugevamaid mehi, kellega jõudu katsuda. Sannik võistles Lõuna-Ameerikas, Austraalias, Indias, Hiinas, Jaapanis ja Siberis suurepärase tulemustega ning 1913. aastal Siberis Habarowsky linnas võitis ta jõumeeste kuninga nime ning Jaapanis kutsuti teda meeletu jõu tõttu inimmammutiks.

Tüüfusesse jäänud jõumees tuli kodusaares taastuma, kus abiellus ning elas mõnda aega pereelu. Kuna Sannikule talutöö ei meeldinud, pidi ta raha teenima kuidagi teisiti. Ta liitus kohaliku spordiseltsiga „Harjutaja“ ning organiseeris nendega raskejõustikuürituse. Pärast seda otsustas ta omapead üritusi korraldada, et saada suuremat kasumit. Ta sai endale kaaslasteks „Harjutaja“ tugevaimad mehed ning alustas ringreisidega Saaremaal ja Hiiumaal.

Sanniku eripäraks oli esineda rahvapidudel ja laatadel, et mitte ainult spordihuvilistele, vaid ka tavalistele inimestele silma jääda. Ta tegi vägevaid jõunumbreid, et näidata, milleks on inimene võimeline, kui tervislikult toituda, hoiduda alkoholist ning olla sportlik. Taoliste kavadega käis ta läbi kogu Eesti külad ja asulad. Lisaks korraldas ta ka spordilaagreid noormeestele. Kindlasti sai ka tema eeskujuks paljudele noortele, et sisustada oma vaba aega tervislikult.

Nii nagu paljudes allikates on öeldud, olen ka mina nõus sellega, et ei saa alahinnata elukutseliste sportlaste mõju ühiskonnale. Kindlasti olid just elukutselised sportlased lisaks Eesti Spordiliidu pingutustele edasiviivaks jõuks, et tekisid uued spordiseltsid ja sportlik eluviis leviks ka tavainimeste seas.

ALLIKALOEND

1. **Aasmäe H.** Raadioentsüklopeedia. „Kuku raadio“; 2014
2. **Brüggemann K.** Imperial Careers and National Recollection: Baltic Wrestlers and the Organization of National Sports in the Late Tsarist Empire. Katzer N, Budy S, Köhring A, Zeller M. Euphoria and Exhaustion Modern Sport in Soviet Culture and Society. Frankfurt/New York: Campus Verlag; 2010, 133 – 157
3. **ESBL:** Eesti spordi biograafilise leksikon. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2011
4. **Espenberg A,** Saaremaa Teataja, 1933; 56
5. **International Federation of Associated Wrestling Styles (IFAWS).** Roots and history of Olympic Wrestling.
http://www.fila-official.com/index.php?option=com_content&view=article&id=14&Itemid=100246&lang=en 26.02.2014
6. **Jaan Jaago.** Mälestused. Seitsmekordse ilmameistri senine elukäik. Tartu: „Postimehe trükk“; 1928
7. **Karindi A,** Jaan J. 7-kordse maailmameistri Jaan Jaago tubamuuseum. Luunja: Maadlusklubi „Jaan“; 2014
8. **Kermik H.** Jaan Jaago – Heitlused matil ja eluteel. Tallinn: „Eesti Raamat“, Olympia; 1990
9. **Kermik H.** Jaan Jaago – Euroopat seljatamas. Tallinn: „Tallinna Raamatutrükikoda“, ; 2002
10. **Kivine P.** Lurich. Tallinn: „Paavo Kivine ja Olympia; 2011.
11. **Kristjanson G.** Eesti Raskejõustiku Ajaloost – Lurichist Taltsini. Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat; 1973
12. **Piisang E., Maidlo J.** Kalev – läbi sajandi I osa (1900-1944). Tallinn: Kirjastus Ilo; 2001

- 13. Pro Wrestling Title Histories.** World Greco-Roman Heavyweight Championship Tournamet (Europe). 2013. <http://www.wrestling-titles.com/europe/t-world-gr-h.html>. 25.02.2014.
- 14. Riigi Statistika Keskbüroo.** EESTI ARVULINE ÜLEVAADE 1920-1930. Tallinn: „Riigi statistika keskbüroo“; 1931
Riigi Statistika Keskbüroo. Eesti Arvudes 1920-1935, Tallinn, 1937
- 15. Sagor K.** Intervjuu, 2014.02.02
- 16. Seppel A.** Aleksander Sannik – Saaremaa Suur – Tõll. Saaremaa. Käsikiri Eesti Spordimuuseumist, 1972
- 17. Sieger A.** Eesti Sport Läbi Aegade. Tallinn: Inreko press. 1996
- 18. Tammer H.** „Mõtted spordi tulevikust ja elukutselikkusest“. Eesti Spordileht. 1923 nr16 lk17. 1923
- 19. Vahtre S.** Eesti Ajalugu V Pärisorjuse kaotamisest vabadussõjani. Tartu: Kirjastus Ilmamaa; 2010
- 20. Varik U.** Kommunismiehitaja, 1966., nr.121

Autorinimedeta lühiartiklid ajalehtedest:

- Meie Maa.** 1919, nr 55 (Sannik ja “Harjutaja”)
- Meie Maa.** 1922, nr. 44 (Sannik tõi puukuuli)
- Meie Maa** 1923, nr. 91 (Sannik Tartus)
- Meie Maa.** 1935, nr. 89 (Jaago ja Sanniku maadlus)
- Päevaleht** 1913, nr. 18 (Euroopa rekord alkoholi tarvitamises)
- Päevaleht** 1920, nr. 190 (Tigase väljakutse mustale maskile)
- Päevaleht** 1920, nr. 196 (Punane mask lubab 10 000 marka kõigile, kes teda võidavad)
- Päevaleht** 1920, nr. 201 (Punase maski tuluõhtu)
- Päevaleht** 1921, nr 57 (Jaago võitis 4 kuud kestnud Grand Marina turniiri)
- Rahvaleht** 1930, nr 125 (Jaago populaarsuselt kolmas isik)
- Rahva Hääl** 1929, nr. 63 (Sannik kaotas Tombergile)

Rahva Hää 1929, nr. 73 (Sannik lubab kõigile 10000 marka, kes teevad järele ta jõunumbrid)

Rahva Hää 1929, nr. 81 (Väljakutse Jaagole)

Saaremaa 1922, nr. 64 (Pidu Emmastes)

Uudisleht 1929, nr 6 (Jaago valiti parimaks sportlaseks)

Vaba Maa 1920, nr. 194 (Venemaalt on jõudnud keegi maadleja punases maskis)

Vaba Maa 1921, nr 49 (Rahvas kulutab maadluse vaatamise peale 5 miljonit)

Viited lisadele

Lisa nr.1 – Ilmameister Sannik. Eesti Spordimuuseumi fotokogust

Lisa nr.2 – Noor Jaago Peterburis 1909. aastal. Eesti Spordimuuseumi fotokogust

Lisa nr.3 – Jaago medalitega. Eesti Spordimuuseumi fotokogust

Lisa nr.4 – Sannik ja Jaago Saaremaal maadlemas. Autori fotokogust

Lisa nr.5 – Sannik ~1935. aastal poseerimas. Autori fotokogust

Lisa nr.6 – Jaago spordipeo reklaam aastast 1935. Eesti Spordimuuseumi kogust

Lisa nr.7 – Jaago 1913 Peterburis maadlemas. Eesti Spordimuuseumi fotokogust

Lisa nr.8 – Sannik ja Jaago Pärnus. Saaremaa muuseumi fotokogust

Lisa nr.9 – Sannik Kihnus. Saaremaa muuseumi fotokogust

Lisa nr.10 – Sannik vahetult enne jõunumbri sooritamist. Autori fotokogust

Lisa nr.11 – Sannik pärast jõunumbri sooritamist. Autori fotokogust

Estonian strongmans activity during interwar period based on the example of Aleksander Sannik and Jaan Jaago

SUMMARY

From the beginning of the 20th century Estonian sport became mostly amateurish. Different sport associations were started which were designed for enthusiasts who would represent Estonia in the Olympics. Due to the fact that Estonia was a young country it had no resource to support athletes and athletes were struggling to hold jobs and exercise at the same time. A lot of successful athletes became professionals because of the money and a better quality of life. They were able to earn a lot by doing something they loved and of course they got to travel around the world and have a nice life. This bachelor's thesis concentrates on Jaan Jaago and Aleksander Sannik - two great professional athletes after the generation of Lurich, Hackensmith and Aberg.

The wrestler Jaan Jaago had such willpower and talent. When he was a young boy he was able to compete with the most successful and strongest Estonian professional wrestlers. Jaan dreamt of becoming as famous as Georg Lurich. He attended one of the top schools of professional wrestlers in Russia and that is how his career started. In the early days Jaan Jaago was taught by Ivan Lebedev but later by his idol – Georg Lurich. Lurich did not only teach him wrestling he also taught a lot about life. For those reasons Jaan Jaago became a professional world champion three times in Russia in 1913, in 1914 and in 1915. He became very wealthy and was able to build his own circus into a Siberian town called Omsk. However the circus was taken by the government after the civil war in Russia in the 1918.

After returning to Estonia Jaan Jaago wanted to continue with wrestling and start training young athletes. His wish did not come true because Estonian Sport Association banned professional sport and concentrated on the Olympics and amateurs. Jaan Jaago felt offended and saw an opportunity in Germany. Germany as the war culprit had been banned from the Olympics, therefore the whole

European professional sport activity headed to Germany. For Jaan Jaago Germany was the best place to fulfill his dreams and show his potential.

Jaan Jaago had a dream to become the professional world champion seven times and introduce Estonia. He was able to become the professional world champion in 1924, in 1925, in 1926 and in 1928. Furthermore, he became European professional champion five times and in Madrid in 1930 Jaan Jaago was titled as the “champion of the champions”. He always wore emblem with Estonian flag’s colors to promote Estonia.

Jaan Jaago visited Estonia as much as possible and in 1928 he wrote a book of memoirs. The last years of his life he spent in Germany although his dream was to have a farm in Estonia. He was not able to leave Germany because his new life partner failed to get a visa and he was not allowed to take his awards with him. Jaan Jaago was the fourth and the last professional wrestler after Lurich, Hackensmith and Aberg.

Aleksander Sannik was a strongman from Saaremaa, Estonia. Also known as Saaremaa’s Suur-Tõll. He was also inspired by Georg Lurich and he exercised in his home village until he decided to start travelling around the world to find other strongmen with whom to compete. Sannik competed in South-America, in Australia, in India, in China and in Siberia and he stood out with excellent results. In Habarowsky, in Siberia, in 1913 he was titled as the king of strongmen. Furthermore, he was so strong that in Japan he was called the human mammoth.

After falling ill with typhus he returned to his home village in Saaremaa where he married and had a family. Aleksander Sannik was not keen on farming therefore he had to earn money differently. He joined the local sport association called “Harjutaja” and organized a wrestling competition. He wanted bigger profit so after that first event he started organizing competitions on his own. Sannik began with travelling around Saaremaa and Hiiumaa with the strongest men from “Harjutaja”.

Sannik performed in folk festivals and in fairs, his desire was not only become noticed by sport enthusiasts but also by regular people. He always held mighty performances to show what a man can be capable of by eating right, exercising and not drinking alcohol. With those performances he

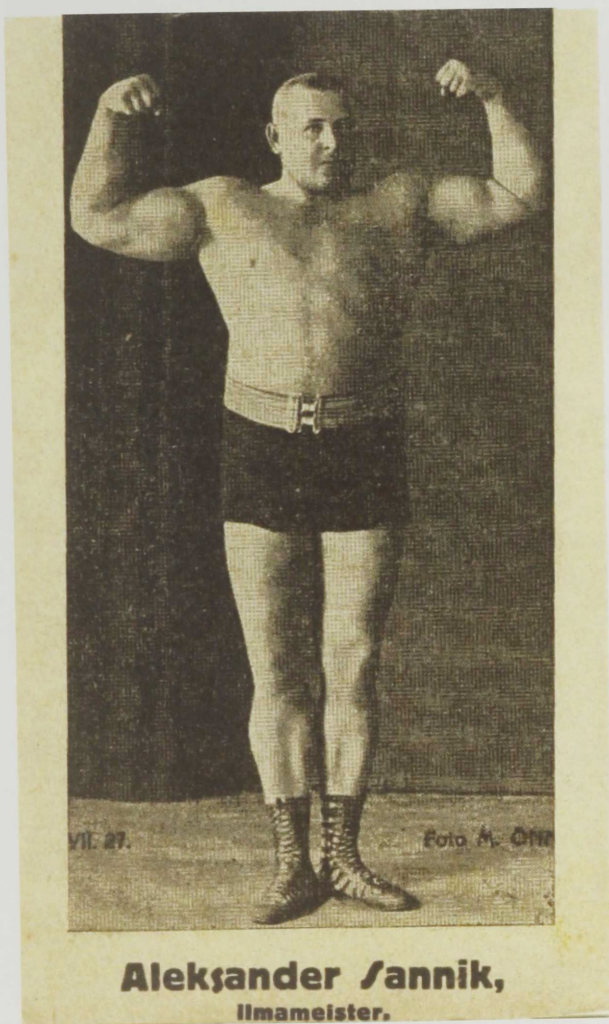
travelled around the whole Estonia. Furthermore, he organized sports camps for young men. Surely Aleksander Sannik became an idol for many young people who were living health-oriented lives.

I agree with most sources used in this thesis that we cannot underestimate the effect that professional sportsmen had for society. It is certain that thanks to professional sportsmen to active health-oriented lifestyle spread among regular people. This should not be taken lightly Jaan Jaago and Aleksander Sannik had played a very important role in development of sports.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jaan Jaago', with a stylized, looped flourish at the end.

LISAD:

Lisa nr. 1 Ilmameister Sannik

Lisa nr. 2 Jaago 1909 Peterburis

Lisa nr. 3 Jaago medalitega.

Lisa nr. 4 Sannik ja Jaago maadlemas. Saaremaa 1935

Lisa nr. 5 Sannik ~1935 aastal

E. S. S. „Kalev“

Rapla Haridusseltsi saalis
Pühapäeval, 30. juunil 1935. a.

SUUR
SPORDI PIDU

Eeskavas: 1. Avamussika. 2. Paraad ja esitlemine. 3. Krooka-Rooma maad-
lusevõidlus. 4. Ameerika vabamaadlus. 5. Poks. 6. Tõstmine.
7. Vändamine selts 10 mehelelt maadlusevõidlust. a) portis, b) kangil, c) rööbaspõuet. Eesti meistervõimleja härra
H. RECHLICH osavõtt ja juhtimine. 8. Akt lümbiga Eesti
meistri A. Lõhmase juhtimisel. 9) Püramiidid jne. jne.

Peale selle esineb kaasõnne vägevam Eesti jõukangelane seismekordne ex
maailmameister

JAAN JAAGO

kellel ka kõne: „Eestlased jõurahvana ja minu elamusi välismaandes“.

Ex Euroopameister **GUSTAV VAHER**’it jõunumbreid.
Kumb osutub kõvemaks kas G. Vaher või 20 meest?

Ekspereiment kettide ja naelitega.

Programmi tähtsust võtab osa 32 meest, nende hulgas rahvusvahelise kuni-
suurega Eesti maadlus ja tõstemeistrid: K. Kullisaar, A. Lõhmus, O. Viikberg,
E. Palm, E. Sikk, E. Sumil, A. Grünbaum, O. Luiga, A. Põhla, E. Männik jne.

Soovijail on võimaldatud järelekuulmine matil E. S. S. „Kalevi“ maadlejatega.

Tants Parima Tallinna orkestri saatel **Tants**

Tähtsust: 1-2 tükki — 3 tükki, 25 — 30, 1-25. Tähtsust: 40 tükki. Tähtsust: 20 tükki.

Algus täpselt kell 6.15 õhtul. Lõpp kell 2 öösel.

E. S. S. „KALEVI“ juhatus Tallinnas.

Lisa nr. 6. Jaago Spordipeo reklaam.

Lisa nr. 7 Noor Jaago Peterburis

Lisa nr. 8. Sannik ja Jaago 1933 Pärnus.

Lisa nr. 9. Sannik Kihnus rahva keskel poseerimas.

Lisa nr.10. Sannik vahetult enne jõunumbri sooritamist.

Lisa nr.11. Sannik pärast jõunumbri sooritamist.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Joonas Tomingas

sünnikuupäev: 17.11.1990

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Eesti jõumeeste kultuur kahe maailmasõja vahel Aleksander Sanniku ja Jaan Jaago näitel“, mille juhendaja on Kaarel Antons
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis. 28. aprill 2014